

**Марина Желуденко,
Руслана Собко**
Національний авіаційний університет
м. Київ (Україна)

Відображення національного менталітету в мові

Анотація: У статті досліджено зв'язок мови та національного менталітету народу; сформульовано теоретичні положення про важливість вивчення мови як джерела відомостей про культуру певної національності; визначено особливості мовного мислення та соціокультурного сприйняття.

Ключові слова: національна ментальність, ментальні риси, мовна ментальність, мовне відображення, національне сприйняття, свідомість, мислення.

Abstract: This article examines the relationship between language and the mentality of the people. Theoretical provisions on the importance of language learning as a source of information about the culture of a certain nationality are formulated; features of language thinking and socio-cultural perception are determined.

Key words: national mentality, mental traits, language mentality, language reflection, national perception, consciousness, thinking.

Розуміння особистості як головної теми лінгвістичних досліджень сприяло розробці нових теорій, що стосуються сфери свідомості, мислення та мовленнєвої діяльності. Однією з особливостей мовлення та свідомості є ментальність, яка важлива для вивчення мови та мислення людини. Під терміном «ментальність» розуміють сукупність соціально-психологічних установок та навичок свідомості, які формують способи бачення світу та людей, що належать до тієї або іншої національності [3, с.172].

Довгий час вважалося, що вивчення національної ментальності неможливе, вивчаючи кожну людину окремо,

тобто, таким чином, ми не можемо скласти характеристику всієї національності в цілому. Окрема особистість не розкриває в повному обсязі ментальні риси усього народу [4, с.242]. Менталітет формується під впливом низки чинників: географічне розташування, історичні й культурні особливості народу. Найяскравіше менталітет виявляється у мові та мовленні.

Й. Вайсбергер вважав, що мовна картина світу є наслідком історичного розвитку етносу і мови. Вона складається з духовних і мовних компонентів, які обумовлюють існування мови [1].

Взаємозалежність мови, мислення і менталітету не є виключно лінгвістичною проблемою, вона є предметом наукового інтересу психології, соціології, етнографії, політології, історії, психології, психолінгвістики, теорії комунікації.

Дослідженню зв'язків мови, мислення, менталітету присвятили свої праці Й. Вайсгерберг, В. Гумбольдт, Н. Дячук, С. Кацнельсон, А. Мельничук, І. Мещанінов, А. Наседкин, В. Панфілов, А. Портнов, Н. Хомський, А. Вежбицька, Є. Верещагін, В. Костомаров, К. Леві-Стросс, В. Маслова, Ю. Степанов. Деякі аспекти зазначеної проблематики розглядають у своїх працях М. Желуденко та А. Сабітова, які зазначають, мислення, ціннісні установки, емоційні та інтелектуальні особливості, мова і менталітет тісно пов'язані між собою. На мікрорівні вони характеризують окрему особистість, макрорівень визначає певну етнічну групу. У такий спосіб утворюється так звана «картина світу». [2].

Відомо, що в представників різних етнічних груп, які проживають в однакових природних умовах, сповідують одну релігію, мають однакові життєві цінності, формується спільний погляд на життя та осмислення певних ситуацій, в які вони потрапляють. Наприклад, пріоритетними для німецької культури вважаються пунктуальність, порядок, працьовитість тощо. Складно уявити німецьке суспільство або німецьку сім'ю

без «порядку», що регламентує час і обов'язки. Неможливо збудувати сильну економіку, ефективну систему охорони здоров'я, надійну соціальну систему, екологічно чисте виробництво, берегти воду, електроенергію, тепло, сортувати сміття без чіткого порядку і усвідомленості цих дій. Неможливо відокремити німецьку освіту від системи цінностей, в основі якої лежить ставлення до порядку і часу як доміант громадського і особистого життя.

Крім того, кожна особистість певної етнічної групи має власний досвід, який і зумовлює її світосприйняття, а пізніше й ментальність. Б. Цимбалістий писав: «Трудно теж сподіватися, щоб кожний член етнічної групи віддзеркалював повністю національні риси. В одного їх більше, в другого менше, а в третього можуть бути протилежні. Йдеться завжди про риси більшості народу» [6, с.70]. Часто діти успадковують модель поведінки своїх батьків, які через виховання та власні спостереження набувають навичок виживання в соціумі. Тому, досить вагомим чинником для існування національної ментальності являється нерозривний ланцюг інформації та набутих знань із покоління в покоління.

Подібні особливості має мова також. Діти опановують її з дитинства. Вони повторюють те, що скажуть батьки, починаючи від легких слів та закінчуючи формуванням цілісних, багатокомпонентних речень. Тим самим, вони висловлюють свою думку щодо оточуючого світу, згоду та непокору на те чи інше твердження.

Національне сприйняття найперше знаходить своє вираження у мовному відображенні. В. фон Гумбольдт вважав, що мова – це діяльність індивіда, яка тісно пов'язана з національною самосвідомістю. «Мова, незважаючи на всі зовнішні впливи, зберігає свою індивідуальність, яка притаманна і її характеру... У мові ми завжди знаходимо сплав власне мовного характеру з тим, що мова перейняла від характеру нації... мова може бути побудована тільки за допомогою нації, якій вона належить» [5, с.240]. Таке розуміння

ментальності стало однією з підстав для введення в наукову термінологію терміну «мовна ментальність», який передбачає зв'язок мови та мислення, зазначаючи, що мислення народу не визначається лише його мовою, однак воно відображається через мову. Тому дослідження специфіки ментальності певного етносу на сучасному етапі лінгвістичних досягнень повинно визначатися її культурою, мисленням та мовою.

Отже, взаємозв'язок мови та ментальності дуже глибокий, через нього транлюється дух народу та національне сприйняття. Важливим є той факт, що мова є невід'ємною частиною національної культури, адже вона відбиває ментальність народу, а саме: етнокультурні особливості, психологічні особливості, вірування, звичаї, традиції.

Список використаних джерел

1. Вайсберг Й.Л. Язык и философия / Й.Л. Вайсберг // Вопросы языкознания. – 1993. – № 2. – С. 114-125.
2. Желуденко М.А., Сабитова А.П. Переводимость / непереваемость как психолінгвістическая проблема / М.А. Желуденко, А.П. Сабитова // Південний архів : Херсонський державний університет, 2019. – Вип. 79. – С. 66-70.
3. Магас Н. Мовна репрезентація ментальних структур / Н. Магас // Етнос і культура. – 2011–2012. – № 8–9. – С. 168–174.
4. Масенко Л. Т. Нариси з соціолінгвістики / Лариса Терентіївна Масенко. – Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. – 242 с.
5. Ткаченко О. Мова і національна ментальність (спроба сучасного синтезу) / О. Ткаченко. – К. : Грамота, 2006. – 240 с.
6. Цимбалістий Б. Родина і душа народу / Б. Цимбалістий // Українська душа. – К. : Фенікс, 1992. – С. 66–75.